

DE BETEKENIS VAN DISTELS VOOR DIEREN

Monique Bulle & Jan van der Made

In Nederland komen zes geslachten van distelachtigen voor. Sommige soorten hiervan zijn algemeen, andere zijn zeldzaam of bedreigd (Rode Lijst-soorten). Vier soorten vallen onder de werking van Distelverordening, waardoor ze moeten worden bestreden. Dat valt te betreuren, want de ecologische betekenis van distels is groot, vooral voor tal van insecten, waaronder vlinders, hommels, bijen en zweefvliegen.

natuurwaarden Distels zijn te vinden in allerlei bloemrijke ruigten zoals bermen, opspuitingen, slootkanten, bosranden en kapvlakten. Deze bloemrijke vegetaties zijn vaak rijk aan insecten. Omdat hier veel insecten voorkomen, treffen we er ook regelmatig (zang)vogels aan. Distels zijn zeer waardevol voor de natuur. Wel enkele honderden diersoorten leven op of in distels (Redfern, 1983; Weeda 1991, De Moolenaar 1978). Alleen al op de Akkerdistel *Cirsium arvense* komen meer dan 100 plantenetende insectensoorten voor, elk met hun eigen min of meer specifieke predatoren (roofdieren). Daarnaast wordt de plant bezocht voor nectar door waarschijnlijk enkele honderden soorten insecten (Ad hoc Werkgroep Akkerdistel, 1978). Sommige soorten zijn echt afhankelijk van de distels, andere komen er meer incidenteel op voor. Distelachtigen *Carduae* onderscheiden zich van andere planten, doordat de nectar moeilijk te bereiken is. Alleen insecten met een lange tong zoals hommels en bijen *Megalidae*, vlinders *Lepidoptera* en sommige zweefvliegen *Syrphidae* kunnen de nectar bemachtigen.

Insecten die gebonden zijn aan distels zijn vaak te vinden op een bepaald deel van de plant. Elk deel huisvest zo als het ware een heel assortiment insecten. Zo leven in de bloemhoofdjes zeer veel specifieke insecten (Redfern, 1983). De voedselbron in het bloemhoofdje bestaat uit de vruchten (zaden) die vastzitten aan de pluizen en de bloembodem. Naast voedsel biedt vooral het stekelige schutblad van met name de Speerdistel *Cirsium vulgare* bescherming tegen bijvoorbeeld insectenetende vogels. De binnenkant van de stengel en de bladeren dienen als groeiplaats en bescherming voor de larven van vliegen *Diptera*, kevers *Coleoptera* en motten *Lepidoptera*. Ze boren hiervoor een gat in de stengel, mineren (graven gangetjes in) de bladeren of beschermen zichzelf door een blad te vouwen of een web te spinnen.

Veel insecten leven op de buitenkant van de plant. Sommige insecten leven van het blad en het sap van de plant. Andere komen af en toe bij de plant om bijvoorbeeld te rusten of voor tijdelijke bescherming. Ze zijn verder niet afhankelijk van de plant voor voedsel of voor hun levenscyclus. Weer andere soorten bezoeken de bloemen voor stuifmeel en nectar.

vlinders

dagvlinders Veel dagvlindersoorten, vooral Aurelia's *Nymphalidae*, zoals de Kleine Vos *Aglaia urticae*, Dagpauwoog *Inachis io* en Atalanta *Vanessa atalanta*, bezoeken de diverse distel-

soorten voor voedsel. Ze halen nectar uit de bloemhoofdjes. De nectar is onder meer van groot belang voor de productie van voldoende eitjes. De Akkerdistel is een van de belangrijkste nectarplanten in de natuur voor dagvlinders. Bij telling van het aantal bloembezoeken door dagvlinders (Geraedts, 1986) blijkt dat 9,5% van het totaal aantal bloembezoeken op de Akkerdistel plaatsvindt. In laagveenmoerassen en schraallanden is de Kale Jonker *Cirsium palustre* een belangrijke nectarplant voor de eerste generatie van de Zilveren Maan *Glossiana selene* (Nijland, 1991).

Zilveren maan op Kale Jonker

foto Dick Goslinga

Vlinders hebben vooral baat bij structuurrijke vegetaties met verschillen in hoogte en dichtheid. In vegetaties met distels is dat vaak het geval. In agrarische en semi-agrarische gebieden, voedselarme en ruige graslanden, ruigten en struwelen vinden we ongeveer de helft van de soorten dagvlinders (Tax, 1989). Tijdens de vliegtijd volgen ze vaak de bloemrijke plekken van het landschap (Tax, 1989). Het aantal kruidachtige waardplanten voor het afzetten van eitjes en bloeiende planten voor het bemachtigen van nectar is door het intensieve graslandgebruik sterk achteruitgegaan (CLM, 1992). Daarom zijn bloemrijke plaatsen in het (agrarische) landschap van groot belang. De Distelvlinder *Cynthia Cardui* gebruikt de Akkerdistel niet alleen als nectarplant maar ook als waardplant. De eitjes worden erop afgezet en de rupsen voeden zich met de plant. Voor deze vlinder is de Akkerdistel dus van levensbelang. De Distelvlinder is een zeer algemene trekvlinder in Nederland die overal kan worden aangetroffen (Tax, 1989).

nachtvlinders Ook nachtvlinders worden op distels aangetroffen. Een aantal soorten heeft distels als waardplant. Van de familie *Pyralidae* is *Myelois cribrella* gespecialiseerd op tweejarige distelsoorten, zoals Speerdistel. *Homoeosoma nebulella* en *Phycitodes binaevella* komen ook op overblijvende distelsoorten voor. Van de *Cochylidae* komt de in Nederland zeldzame soort *Cochylis posterana* voor op tweejarige distelsoorten. De rups leeft op de bloemen en de zaadhoofdjes. *Aethes erican* is vooral aan te treffen op Vederdistels *Cirsium*, vooral op Kale Jonker *C. palustre*. De uilvlinder *Hecatera dysodea* en de bladroller *Eucosma obumbratana* komen voor op de Akkermelkdistel *Sonchus arvensis*. De bladroller *Eucosma cana* komt vooral voor op tweejarige distels en *Lobesia obscurisana* vooral op de Akkerdistel.

Kale Jonker met boktor en zweefvlieg

foto Rudi Hobbenschot

andere soorten

zweefvliegen Van het geslacht *Cheilosia* van de familie van de zweefvliegen ontwikkelt de larve zich in distelachtigen. Van de soort *Cheilosia grossa* komen de larven voor op de Kale Jonker. Deze larven zetten de plant aan tot het vormen van zeer veel zijstengels. Een Kale Jonker met heel veel stengels is dus vrijwel altijd bewoond door deze larve!

kevers Diverse kevers, bladhaantjes, snuitkevers en loopkevers komen voor op distels. Interessant is de Distelloopkever *Amara aulica*. Deze komt, zoals de naam zegt, voornamelijk voor op distels en voedt zich vermoedelijk met de zaadjes. Dit zou heel uitzonderlijk zijn, omdat alle andere loopkevers zich voeden met dierlijk voedsel (Weeda, 1991). De kever werkt met zijn

Citroenvlinder op Speerdistel

foto Kars Veling / Vlinderstichting

poten de lege zaadhuiden en grote hoeveelheden pluiz uit het bloemhoofdje. Daarbij worden afzonderlijke zaadpluizen aan elkaar geklit. Hierdoor wordt het pluiz niet meer met de wind meegenomen (Asselbergs, 1991).

overige soorten Verschillende andere soorten insecten leven op distels, onder andere boorvliegen, mineervliegen, netwantsen en bladluizen. Sommige soorten overwinteren als larve op de plant, andere doen dat in de bloemhoofdjes. De Galboorvlieg *Urophora cardui* overwintert als larve in gallen, die de plant vormt als afweermechanisme tegen larven in de stengels.

Voor overwinteraars op distels is het belangrijk, dat bij het maaien van lintvormige elementen (bijvoorbeeld bermen) niet alle distels worden weggemaaid. Hiervoor kunnen bermen worden gekozen die niet langs percelen liggen waar problemen kunnen ontstaan.

vogels Ook diverse zangvogels als mezen en vinkachtigen komen op distels af. De Putter *Carduelis carduelis* is zo'n vinkachtige. Omdat de soort zo veel wordt gezien op distels wordt hij ook wel Distelvink genoemd. De snavel is aangepast aan distels. De vogel is in staat om de vruchthoofdjes van de plant los te maken en de olie-achtige zaadjes te bereiken. De Putter eet ook insectenlarven die in de hoofdjes voorkomen.

tot slot

Bovenstaande geeft een beeld van de diversiteit aan soorten die leven van en op distels. Distels zijn een belangrijke leefplaats voor diverse diergroepen, waaronder enkele opvallende soorten, maar ook vele minder in het oog springende

soorten. Het wordt tijd dat de waardering voor distels nu ook in het beleid tot uiting komt.

M. Bulle en J.G. van der Made, Vlinderstichting, postbus 506, 6700 AM Wageningen

Putter op Akkerdistel

foto onbekend